

FIZETÉSKÉPTELENSÉGI ÉS TEREMTÉSVÉDELMI GONDOLATOK A ‘SZENNYEZŐ FIZET’ ELVÉNEK TÜKRÉBEN

BARTL Bálint
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

A ‘szennyező fizet’ elve, amely „[a] kezdet kezdetétől alapvető elve a közösségi környezetpolitikának, majd környezetjognak”,¹ számos gazdasági, jogi és teremtésvédelmi kérdést felvet. Gondolhatunk e körben többek között azon környezetkárosodással összefüggő, megelőző és helyreállító intézkedésekre, amelyek a dologi jog legerőteljesebb jogát, a tulajdonjogot korlátozzák, kártalanítás ellenében türésre kötelezve az ingatlan tulajdonosát (birtokosát).² Vagy éppen szintén a tulajdonviszonnyal kapcsolatos azon rendelkezésre, amely szerint a környezetkárosítással összefüggő jogsértő tevékenységért a felelősség elsősorban azon ingatlan tulajdonosát és birtokosát (esetlegesen használóját) terheli egyetemlegesen, amelyen a tevékenységet folytatják.³ E rendelkezések összhangban állnak Magyarország Alaptörvényében lefektetett azon kitéttel, amely szerint „[A] tulajdon társadalmi felelősséggel jár”.⁴ A szennyező fizethet továbbá abban az esetben is, ha a felelősségi szabályok szerinti felelősségét megállapítják, illetve gazdasági társaság tulajdonosa vagy vezető tisztségviselője.⁵

E gondolatok kapcsán pedig el is jutunk jelen tanulmány vizsgálgóási kérdésköréhez, nevezetesen ahhoz, hogy egy gazdálkodó szervezet⁶ több létszakasza különíthető el: beszélhetünk a létrejöttéről (bíróági nyilvántartásba vétel), a tényleges működé-

¹ BÁNDI Gyula: *Környezetjog*. Budapest, Szent István Társulat, 2014. 84.

² Uo. 89., a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (4).

³ BÁNDI i. m. 90.

⁴ Alaptörvény Szabadság és Felelősség XIII. cikk (1) bekezdés.

⁵ BÁNDI i. m. 90.

⁶ Összhangban a csőd eljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) terminológiájával – Cstv. 2. § (1) bekezdés.

séről, valamint a jogutód nélküli megszűnéséről is. A jogutód nélküli megszűnésre pedig több eljárás is ismeretes, attól függően, hogy a cég rendelkezik-e megfelelő tőkével a hitelezők kielégítésére. Ha rendelkezik, meghatározott feltételek mellett végelszámolási eljárás⁷ jöhet szóba a jogutód nélküli megszűnés során. Ha azonban a gazdálkodó szervezet likviditási gondokkal küzd, fizetéseképtelenségi eljárás lefolytatására kerülhet sor. Ezen eljárásoknak a teremtésvédelemmel és a ‘szennyező fizet’ elvével való kapcsolatát a tulajdonviszonyok megfelelő rendezése iránti igény és a környezet iránti felelősség jelenti. Boldog VI. Pál pápa 1971-ben az Egyesült Nemzetek Szervezetének (a továbbiakban: ENSZ) Élelmészügyi és Mezőgazdasági Szervezete előtt kifejtette:

„az ipari civilizáció robbanásszerű fejlődésének visszahatásaként ökológiai katasztrófa történik [...], az emberiség magatartásának gyökeresen és sürgősen meg kell változnia [...] ha a legrendkívülbb tudományos eredmények, a leglenyűgözőbb technikai vívmányok és a legsodálatosabb gazdasági növekedés nem járnak együtt valódi szociális és erkölcsi fejlődéssel, akkor ezek végül az ember ellen fordulnak.”⁸

A Szentatya gondolatai előrevetítik a tanulmány azon vizsgálati körét, amely a gazdálkodó szervezetek megszűnése miatti környezeti károsodással áll kapcsolatban. Köztudott ugyanis, hogy az „ipari civilizáció robbanásszerű fejlődésének” hatására növekedett a cégalapítások száma is. Ezen okból a magántulajdonnal összefüggő felelősséget és a vállalkozás létesítési szabadságát mutatom be jelen tanulmány keretében *különböző*, pápai megnyilatkozásokban megjelenő gondolatokon keresztül, majd röviden elemzésre kerül a ‘szennyező fizet’ elve is e kontextusban, végül pedig a magyar csőd- és felszámolási eljárás kapcsán fogalmaz meg a tanulmány néhány gyakorlati-kodifikációs javaslatot.

2. A fizetéseképtelenségi szabályozás kapcsolódása a Katolikus Egyház tanításához és a tulajdonvédelem teremtésvédelemi szempontjaihoz

A gazdasági növekedés és a piacgazdaság hatására a vállalkozás létesítésének a szabadsága az egyesülési jog alapvető jogából fejlődött ki.⁹ Megjegyzendő azonban, hogy mára már e kapcsolat egyre távolabbinak mondható, mivel az utóbbi az alkotmányjog területére korlátozódik és semmilyen vagyoni jelleget nem ölt, az előbbi pedig egész jogágazatokat határoz meg a civilizált terén. A vállalkozások létrejötte kapcsán XI. Pius pápa a XX. század első felében mutat rá, hogy

⁷ A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény 94–115/A. §.

⁸ Ld. FERENC pápa: *Laudato si’ kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról*. Róma, 2015. jún. 18. [a továbbiakban: LS] 4. pont. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/laudato-si>

⁹ Alaptörvény Szabadság és Felelősség VIII. cikk (2) bekezdés.

„[az] ember szabadon gyakorolhatja nem csupán azt a képességét, hogy alanyi jogon olyan magántársaságokat hozzon létre, amelyek azután jogi személyek, hanem azt is, hogy az egyesülésnek olyan szervezeti rendet és alapszabályzatot adjon, amelyet céljai megvalósítására alkalmasnak ítél.”¹⁰

A ‘létrejövétel’ a létszak kezdete, a megszűnés pedig annak vége, ezért utóbbi számos, a ‘szennyező fizet’ elvével összefüggő kérdéskört vet fel. A ‘szalak megfelelő elvarrása’ a létszakasz végén bolygónk és az emberiség jövőjét óvhatja meg, csökkentve a káros kibocsátásokat. A vállalati felelősség¹¹ jelentősége a gazdálkodó szervezetek megszűnése során a kifejtettek alapján vitathatatlan. E gondolattal függ össze Kerekes Sándor azon megállapítása, amely szerint:

„[a] vállalati társadalmi felelősség egy »gondolkodásmód«, amely egészen másképpen fogja fel, hogy mi a siker, hogy kinek tartozik egy vállalat elszámolással, és mi egy vállalat identitása. Ezért mindenképpen a vezetők és alkalmazottak »gondolkodásmódjának« megváltozására van szükség ahhoz, hogy a vállalati társadalmi felelősség egy szervezeti eszközből szervezeti céllá, feladattá váljon.”¹²

Hangsúlyozandó azonban, hogy az említett jogintézmény a *soft law* területére tartozik, amely mellett kezdenek megjelenni a vállalati felelősség *hard law* szabályai is.¹³

A vállalatok létesítésének szabadsága, illetve a tulajdonnal járó társadalmi felelősség¹⁴ számos katolikus egyházi vezető enciklikájában is megjelenik, illetve nem választható el a szennyezőre rótt azon kötelezettségtől, amely szerint a vállalati működés végén meg kell, hogy térítse a káros kibocsátás költségeit. Ehhez pedig egy nemperes eljárás keretében kapcsolódik a fizetésképtelenségi jogból ismeretes felszámolási eljárás, amelynek egyértelműen fellelhetőek és bemutathatóak a teremtésvédelmi és környezeti jogi vonatkozásai is.

A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma szerint: „Isten a teremtett világban és az Ószövetségben is mutatja háromságos *létének bizonyos nyomait, de a*

¹⁰ XI. PIUS pápa: *Quadragesimo anno kezdetű apostoli körlevele a társadalmi rend megújításáról*. 1931. [a továbbiakban: QA] 87. pont. Ld. <https://tarsadalomformalas.kife.hu/xi-pius-papa-quadragesimo-anno/>, ill. <http://tinyurl.com/bdehfr76>; XIII. LEÓ pápa: *Rerum novarum kezdetű enciklikája a munkáskérdésről (az első pápai szociális körlevél)*. Róma, 1891. május 15. [a továbbiakban: RN] 43. pont, ld. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/rerum-novarum>

¹¹ Amely kapcsán megjegyzendő, hogy az a legtöbb esetben a vállalat vezetőinek, a hatóságok ellenőreinek, a cég tulajdonosainak tudható be.

¹² KERESKES Sándor: Fenntarthatóság és társadalmi felelősség – A globalizálódó világ megoldatlan problémái. *Magyar Bioetikai Szemle*, 2011/1. 7. <http://tinyurl.com/3ewfz4nn>

¹³ Vö. az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2464 irányelve (2022. december 14.) a 537/2014/EU rendeletnek, a 2004/109/EK irányelvnek, a 2006/43/EK irányelvnek és 2013/34/EU irányelvnek a fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati beszámolás tekintetében történő módosításáról. OJ L 322, 16.12.2022, p. 15–80. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2464/0j>

¹⁴ Alaptörvény Szabadság és Felelősség XIII. cikk (1).

*Szentháromság belső élete a puszta emberi értelem számára megközelíthetetlen.*¹⁵ A teremtett világ megóvása szoros összefüggést mutat a Katolikus Egyház tanításaival, a felszámolási eljárás végeztével pedig a környezet megóvásának kötelezettsége a teremtett világ megóvását is feltételezi, amely a jövő generációjának ez érdekét tartja szem előtt, hiszen a „jelen igényeinek kielégítése mellett nem foszthatjuk meg a jövő generációit sem a szükségleteik kielégítésének a lehetőségétől”.¹⁶

XIII. Leó pápa *Rerum Novarum* kezdetű enciklikájában e gondolatokhoz csatlakozva, a magántulajdon felelőssége kapcsán az alábbi megállapításokat teszi: „A magántulajdon létjogosultságának az sem mond ellent, hogy Isten a földet az egész emberi nemnek adta, hogy használja és gyümölcsöseit élvezze. [...] a magántulajdon teljes összhangban van a természet rendjével.”¹⁷

A tulajdon minősége feltételezi, hogy az abból járó jogokat a természet javára gyakorolja az emberiség. A használat, a gyümölcsöztetés és a természet rendjével való összhang azonban megköveteli, hogy a tulajdoni viszony megszűnésekor se ‘engedje meg’ a felelősen élő, racionális ember, hogy a tulajdonában álló ‘tárgy’ káros hatást gyakoroljon a teremtett világra, a természetre. E megállapításhoz kapcsolódik: „[az] államon belül keletkező társaságok magán-társaságok, és az is a nevük, mert közvetlen céljuk az egyén java”.¹⁸ Vagyis egy gazdálkodó szervezetnek nemcsak a megszűnése, de egész működése során az egyéni javakat szem előtt tartva kell folytatnia a tevékenységét.

Negyven évvel később XI. Pius pápa *Quadragesimo Anno* kezdetű enciklikájában csatlakozik XIII. Leó pápához a tekintetben, hogy

„[a] magántulajdon jogát a természet, vagyis maga a Teremtő Isten arra a célra adta az embereknek, hogy egyrészt az egyének gondoskodhassanak saját magukról és családjukról, és hogy másrészt a javak, amelyeket a Teremtő az emberiség egyetemes családjának rendelt, ezt a célt valóságosan szolgálják is, éppen a magántulajdon intézménye révén.”¹⁹

[...] Valójában már a tulajdon kettős jellegéből, individuális és közösségi természetéből is levezethető az a tétel, hogy a magántulajdon használatánál nem csupán az egyéni érdekeket, hanem a közjót is számításba kell venni.”²⁰

E megállapítások a tulajdonból fakadó felelősséget tovább egyértelműsítik, amely abban jelenik meg, hogy a tulajdonviszony megszűnésekor, vagyis egy gazdálkodó szervezet létszakának a végén a vállalati vagyonnal összefüggésben is érvényre kell azt juttatni, a vállalati vagyonnal ekkor is felelősen kell gazdálkodni. Jézus Krisztusra

¹⁵ AZ IGAZSÁGOSSÁG ÉS BÉKE PÁPAI TANÁCSA: *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma. Őszentsége II. János Pál pápának a társadalmi tanítás tanítómesterének, az igazságosság és a béke evangéliuma tanúságtevőjének*. Róma, 2006. május 26. 468. pont. [A továbbiakban: *Kompendium*] <http://tinyurl.com/yc27s9hh>

¹⁶ BÁNDI i. m. 43.; Alaptörvény Alapvetés P) cikk (1) bekezdés.

¹⁷ RN 3. pont.

¹⁸ Uo. 17. pont.

¹⁹ QA 45. pont.

²⁰ Uo. 49. pont.

hivatkozva pedig egyértelművé teszi XI. Pius pápa, hogy az Úr „megfizet mindenkinek tettei szerint”.²¹ A javak erkölcsös és törvényes megszerzése kapcsán kifejti, hogy ha a megszerzés és a gazdagodás is erkölcsös és törvényes úton menne végbe, akkor „[a] javak előállítására és megszerzésére, hanem felhasználására is – ami ma láthatóan gyakorta oly rendetlen módon folyik – hamarosan a méltányosság és az igazságos elosztás határai közé kerülne vissza.”²² E gondolat pedig szorosan függ össze azon vagyontárgyak felhalmozásával, amelyek a felszámolási eljárás végén rendezetlen környezeti terheket jelentenek, és amely terhekért a szennyezőnek helyt kell állnia.

A vállalatok megszűnéséhez vezető okként definiálja XI. Pius pápa a mértéken felüli bérezést, és megköveteli a vezetők és a munkások együttműködését a válságos, csődközeli helyzetekben.²³ Előljáróban megjegyzem, hogy e tanulmány utolsó fejezetében kialakított konkrét, a magyar csődtörvényre (a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, a továbbiakban: Cstv.) vonatkozó javaslatok között megtalálható azon elgondolás, amely a környezeti terhek térülését a munkabérekkel egy szinten helyezné el (lásd később). A Szentatya említést tesz az állam által átvállalt olyan terhekről is, amelyeket korábban felszámolt egyesülések viseltek.²⁴ E tekintetben nem vonatkoztathatunk el azon, a jelenkorban felmerülő környezetkárosító költségektől sem, amelyek megtérítésére végső soron – felszámolási vagyoni hiányában – az állam köteles.

A vállalatok létesítésének a szabadságát és az azokkal járó felelősségét emeli ki XXIII. János pápa *Pacem in Terris* kezdetű enciklikájában:

„Abból kiindulva, hogy az emberek természetüknél fogva társadalmi lények, az következik, hogy joggal gyűlhetnek egybe, valamint másokkal társaságot (egyesületet) alakíthatnak; hogy a megalakult társaságok azt a formát veszik fel, melyet legalkalmasabbnak ítélnék céljaik elérésére; hogy ugyanezekben a társaságokban önként és saját felelősségükre működnek, hogy azok az óhajtott eredményt elérjék.”²⁵

A *Rerum Novarum* 100. évfordulója kapcsán pedig a *Centesimus Annus* kezdetű enciklikájában állapítja meg Szent II. János Pál pápa, hogy

„[az] ember társas jellege nem merül ki csupán abban, hogy az államhoz tartozik, hanem különféle közbülső csoportosulásokban valósul meg, kezdve a családdal, egészen a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális csoportokig,

²¹ Mt 16,27.

²² QA 136. pont.

²³ Uo. 72–73. pont.

²⁴ Uo. 78. pont.

²⁵ XXIII. JÁNOS PÁPA: *Pacem in terris* kezdetű enciklikája az igazságon, igazságosságon, szereteten és szabadságon felépítendő békéről a nemzetek között. Róma, 1963. november 4. [a továbbiakban: PT] 23. pont. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/pacem-in-terris>

amelyek ugyanebben az emberi természetben gyökereznek és ezért – de mindig a közjón belül – saját autonómiával rendelkeznek.”²⁶

Az egyesülési jogból következik a társaság megalapításának a joga, de a társaság felelőssége, ha úgy tetszik, a vagyonnal való helytállás a saját autonómia okán – főszabály szerint – eltér az azt létrehozó személyektől.²⁷ Azonban a tulajdonnal összefüggő felelősség kapcsán megállapíthatjuk, hogy az mégis a társasági vagyonnal való helytállásban ölt testet, ezért az említett enciklikai megállapítás *a contrario* értelmezése különösen érvényes lehet egy felszámolási eljárásban a környezeti terhek csökkentése során. Egy adott vállalat vezetőjének is el kell látnia irányítási feladatokat, funkciókat, így e gondolat leginkább a felszámolási eljárásban jelen lévő vezető tisztségviselői felelősséghez kapcsolódik.²⁸

Az iménti gondolatmenettel összefüggésben, érdekes kutatási témát jelenhet a különböző szolgálatot teljesítő vezetők egyes felelősségi szabályainak a vizsgálata, így például a karitatív tevékenység irányítóinak, az egyházi javak kezelőinek, különböző apostoli egyesületek vezetőinek a gazdálkodással összefüggő döntésein alapuló szabályrendszerek elemzése.²⁹ Kiemelendő, hogy civil szervezetek felelősségével kapcsolatos újabb hazai jogi fejlemények ezzel összhangban vannak, ideértve azt a lehetőséget, hogy akár csőd- és felszámolási eljárás alá is tartozhatnak.³⁰

Borús képet ad azonban a gazdasági folyamatokról a Szentatya *Dives in misericordia* kezdetű enciklikájában, amikor is a gazdasági élet irányításáról úgy vélekedik, hogy az „[...] valami elemi rosszra, vagy inkább az emberekben levő bűnös készségek (*viciumok*) halmazára és a dolgok rossz elrendezésére alapszik.”³¹ Ehhez kapcsolódik azon gondolat, amely szerint a piac nem tekintheti a környezeti elemeket költségvonattal nem járó szabad javaknak.³²

Csatlakozva XIII. Leó pápához és a *Rerum Novarum* szellemi elgondolásaihoz, a Szentatya hangsúlyozza a közös, másokkal társulásban végzett munka gyümölcsöző jellegét is, ugyanakkor felhívja a figyelmet annak kockázatára, a szükséges kockázatot hangsúlyozva:

²⁶ II. JÁNOS PÁL pápa: *Centesimus annus kezdetű enciklikája a Rerum Novarum enciklika kibocsátásának századik évfordulója alkalmából*. Róma, 1991. május 1. [a továbbiakban: CA] 11. pont.

<https://katolikus.hu/dokumentumtar/centesimus-annus>

²⁷ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 3:2. § (1) bekezdés.

²⁸ A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése szerint a gazdálkodó szervezet vezetői a fizetéseiket illetően a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történi kielégítése más okból meghiúsulhat.

²⁹ II. JÁNOS PÁL pápa: *Redemptoris missio kezdetű enciklikája a minden időre érvényes missziós megbízásról*. Róma, 1990. december 7. [a továbbiakban: RM] 44. pont.

<https://katolikus.hu/dokumentumtar/redemptoris-missio>

³⁰ Vö. az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról 2011. évi CLXXV. törvény 2/C. alcím.

³¹ II. JÁNOS PÁL pápa: *Dives in misericordia kezdetű enciklikája az isteni irgalmasságról*. Róma, 1980. november 30. 66. pont. <https://katolikus.hu/dokumentumtar/dives-in-misericordia>

³² BÁNDI i. m. 133.

„termelőtevékenységet megszervezni, időtartamát megtervezni, ügyelni arra, hogy az megfeleljen a kielégítendő igényeknek, s eközben a szükséges kockázatot vállalni, mindez a modern társadalomban bőséges gazdagodási forrás.”³³

A szükséges kockázattal összefüggésben a gazdálkodó szervezet vezetőjének felelősségéhez kapcsolódik a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet fogalma a hatályos joganyagban.³⁴ E gondolatmenethez tartozik, és a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet ellentétes állapotát fogalmazza meg az a megállapítás, amely szerint:

„[az] Egyház elismeri a haszon jogszerű funkcióját, mint amely a vállalkozás jó működését jelzi. Ugyanis amikor egy vállalkozás nyereséget ér el, az azt jelenti, hogy a termelési tényezőket helyesen választották meg és az ember szükségleteit megfelelőképpen elégtették ki.”³⁵

Noha a globális adósság visszafizetésnek elengedése kapcsán, de rendkívül érdekes szempontot tett közzé a Szentatya, amely szerint:

„Nem szabad a szerződésbe foglalt adósságok visszafizetését követelni, ha ez elviselhetetlen áldozatok árán valósulna meg. Ezekben az esetekben – mint ahogy néhányszor már előfordult – meg kell találni azokat a könnyítési módokat, az adósságok elengedésének vagy átütemezésének a módjait, amelyek összhangban állnak a fennmaradásukért és fejlődésükért küzdő népek alapvető jogával.”³⁶

Kérdésként merülhet fel, hogy egy-egy gazdálkodó szervezet esetében is adódhat-e olyan helyzet, amely az adósság elengedését vagy átütemezését teszi szükségessé. A Szentatya szerint az állam szerepe is elengedhetetlen a megfelelő szabályozás kialakítása során: „Az állam feladata, hogy gondoskodjon a közösségi javak védelméről, amihez hozzátartozik a természeti és az emberi környezet.”³⁷

Ferenc pápa *Laudato si'* kezdetű enciklikájában számos olyan kérdéskört érint (gazdasági hanyatlás, hulladéktermelés kultúrája, pazarló fogyasztás), amelyek ok-okozati összefüggésben állnak a felszámolási eljárás fenntarthatósági és hulladékkezelési sza-

³³ CA 24. pont.

³⁴ Amelynek bekövetkezése az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket, illetve akkor mentesül a felelősség alól a vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve (döntéshozó szerve) intézkedéseinek kezdeményezése érdekében [Cstv. 33/A. § (3)–(4) bekezdés].

³⁵ CA 26. pont.

³⁶ Uo. 27. pont.

³⁷ Uo. 30. pont.

bályozásával. A körforgásos gazdaság megalapozásaként kimondja az enciklika, hogy évente több száz millió tonna hulladék termelődik, ami káros következményekkel jár az emberiségre. Példaként a biológiailag le nem bomló hulladékokat ismerteti: lakossági és kereskedelmi hulladékról, bontási törmelékről, orvosi, elektronikai és ipari hulladékról, erősen mérgező és radioaktív anyagokról tesz említést.³⁸ Kimondhatjuk, hogy a jogutód nélkül megszűnő gazdálkodó szervezetek hulladékkezelési, ártalmatlanítási törekvéseinek a felülvizsgálata és az elemzése is szükségessé válhat az idézett gondolatok alapján. E jogszabályi felülvizsgálat összhangban állhat az enciklika szellemiségével, valamint a teremtésvédelmi alapvetésekkel is.

A Szentatyia olyan vállalatok kapcsán említ környezetszennyező tevékenységet, amelyek a fejlődő országokban fejtik ki tevékenységüket,³⁹ hatalmas károkat hátrahagyva. *Patagonia-Comahue* térség püspökeinek karácsonyi üzenetével szemlélteti a megszűnés okozta lehetséges károkat:

„Megállapítjuk, hogy gyakran az így működő vállalatok multinacionálisak, amelyek azt csinálják itt, ami tilos nekik a fejlett országokban vagy az úgynevezett első világ országaiban. Amikor beszüntetik tevékenységüket és eltávoznak, általában óriási emberi és környezeti gondokat hagynak maguk mögött, mint például a munkanélküliség, elnéptelenedett városok, kimerült természeti erőforrások, kiirtott erdők, lezüllesztett helyi mezőgazdaság és állattenyésztés, kráterek, legyalult dombok, szennyezett folyók és néhány már fenntarthatatlan szociális intézmény.”⁴⁰

A tevékenység beszüntetéséhez kapcsolódnak a környezeti károsodások, környezeti terhek csökkentésének és a megszüntetésének a lehetőségei és a kötelezettségei is, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak a teremtés védelmével, jogi szabályainak alapjai pedig a Cstv.-ben találhatóak meg.

Az elemzett enciklikai gondolatokkal összefüggően megállapítható, hogy az egészen absztrakt kérdésköröktől (például gazdálkodó szervezet létesítésének szabadsága, tulajdon társadalmi felelőssége) egyre konkrétabbak a Szentatyák problémafelvetései, illetve a korábbi enciklikákban említett, alapvető jogot garantáló megállapítások új problémákat és azokra megfogalmazott válaszokat hívtak életre. Megállapítható ezek alapján, hogy a gazdálkodó szervezetek létesítésének szabadsága szoros kapcsolatban áll a tulajdon társadalmi felelősségével, amely kiemelt hangsúlyt kap egy felszámolási eljárás során.

³⁸ LS i. m. 21. pont.

³⁹ Uo. 51. pont.

⁴⁰ Uo. 51. pont.; Patagonia-Comahue térség (Argentína) püspökei, Karácsonyi üzenet (2009. december). 2.

3. A csőd- és felszámolási szabályok egyes kérdései a ‘szennyező fizet’ elvének kontextusában

A hatályos magyar csőd- és felszámolási szabályokat a korábban említett Cstv. tartalmazza, amely már ‘reagál’ a XX-XXI. század környezetpusztítás okozta kihívásaira, amikor a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnése során a környezeti terhek csökkentését (megszüntetését), illetve a létesítményeken fennálló hulladékokat ‘kezeli’ a jogalkotó által kialakított szabályozás. Megállapíthatjuk a kifejtettek alapján, hogy a csőd- és felszámolási szabályok szorosan kapcsolódnak a ‘szennyező fizet’ elvéhez, amely megköveteli azt, hogy az azzal összefüggő jogintézményeket, jogi követelményeket minél komplexebb módon alkalmazza annak érdekében, hogy a környezet terhelőjének, szennyezőjének legteljesebb mértékű helytállása valósuljon meg.⁴¹

A pápai enciklikákban megjelenő teremtésvédelmi gondolatokhoz kapcsolódik azon megállapítás, amely szerint:

„A »szennyező fizet« elve kezdetben gazdasági elvként, majd környezetpolitikai elvként, jelenleg környezetjogi elvként is megjelenik, amelynek gyökere a környezetvédelmi igazságosságra vezethető vissza és ezáltal erkölcsi és társadalmi aspektusai is vannak.”⁴²

Hangsúlyos e tekintetben, hogy a jogutód nélküli megszűnés a gazdálkodó szervezetek létszakának végén magas költségekkel járhat. Bándi Gyulától származik a ‘szennyező fizet’ elvének azon meghatározása, amely szerint: „[a] szennyezésért felelős személy köteles megfizetni mindazon intézkedéseknek a költségét, amelyek a szennyezés csökkentéséhez, megszüntetéséhez vezetnek, és ezáltal megfeleljenek az állami elvárásoknak”.⁴³ Csák Csilla a német ‘*Verursacherprinzip*’ értelmezése kapcsán kifejti, hogy „[a] szennyezés felszámolásáért az felelős, aki azt okozta”.⁴⁴ A felszámolás kifejezése előrevetíthet egyfajta szennyező magatartást, ahogy a felszámolási eljárás is egyfajta működést (vagy bizonyos esetekben egy megelőző csődeljárást)⁴⁵ feltételez. Továbbá Csák megállapítja azt is, hogy az állam ‘mögöttes’ felelőssége és helytállási kötelezettsége mutatható ki felszámolás alatt álló szennyezők, károkozók esetén.⁴⁶ Nem elhanyagolható azon gondolat sem a felszámolási eljárással összefügg-

⁴¹ BÁNDI i. m. 87.

⁴² Pál BOBVOS– Csilla CSÁK – Szilvia HORVÁTH – István OLAJOS – Tamás PRUGBERGER– János Ede SZILÁGYI: The polluter pays principle in the agriculture. *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2006/1, 29–54.

⁴³ BÁNDI Gyula: A „szennyező fizet” elv és a környezetre veszélyes tevékenységgel okozott károkra vonatkozó felelősségi szabályok európai trendjei. Összevetés a hazai helyzettel. In: KISFALUDI András – MARGITÁN Éva (szerk.): *Nyugat-Európai hatások a magyar jogrendszer fejlődésében*. II. k., Budapest, ELTE ÁJK, 1994. 143.

⁴⁴ CSÁK Csilla: A „szennyező fizet” elv értelmezése és alkalmazása a hulladékgazdálkodásban. *Miskolci Jogi Szemle*, 9. évf., 2014/1. 23.

⁴⁵ A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény 23. § (2) bekezdés.

⁴⁶ CSÁK i. m. 24.

gésben, melynek értelmében: „[az] elv a költségviselés kötelezettségét ugyanis részben nem az okozáshoz, hanem ahhoz a tényhez köti, hogy a kötelezett a hulladék vagy a szennyezés keletkezéséhez hozzájárult”.⁴⁷

E szabályok elvétve jelennek meg a Cstv.-ben, ugyanis a nemzeti jogalkotó kormányrendeleti szinten⁴⁸ szabályozta a felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet-és természetvédelmi követelményeinek egyes kérdéseit. Kimondható azonban – ahogy Fodor László is rámutat –, hogy a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnése során kiemelt szerepet kap a környezeti terhek rendezése, továbbá az ehhez kapcsolódó környezetvédelmi állapotvizsgálat jogintézménye.⁴⁹

4. A ‘szennyező fizet’ elvének nemzetközi jogi vetületei

A ‘szennyező fizet’ elve – a már kifejtettek értelmében – szorosan kapcsolódik a vállalat jogutód nélküli megszűnéséhez, mivel a jogviszonyok rendezése megköveteli, hogy a jogi személyek (a legtöbb esetben gazdálkodó szervezetek, illetve annak tagjai, vezetői) fizessék meg a káros kibocsátás költségeit. Az említett alapelv nemzetközi szinten első alkalommal 1972-ben, az (*Organization for Economic Cooperation and Development*, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, röviden és a továbbiakban: OECD) OECD Tanácsi Ajánlásában került megfogalmazásra, „Írányelvek a környezetvédelmi politikák nemzetközi gazdasági szempontjaival kapcsolatban” címmel.⁵⁰ Ehhez kapcsolódva érdemes lehet az OECD által kidolgozott szennyezés-megelőzési és -ellenőrzési javaslatainak az áttekintése, amelyek a környezetben okozott kár kockázatának a megelőzésére és minimalizálására fogalmaznak meg különböző tanácsokat, szempontokat.⁵¹

Az Európai Gazdasági Közösség 1973-ban elfogadott első környezetvédelmi akcióprogramja már szintén tartalmazta a jogelvet.⁵²

⁴⁷ Uo. 26.

⁴⁸ A felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet].

⁴⁹ FODOR László: *Környezetjog*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014. 161.

⁵⁰ Recommendation of the Council on Guiding Principles concerning International Economic Aspects of Environmental Policies, C(72)128, OECD, 1972.; SZTANCS Edit: A szennyező fizet elvének megjelenése a magyar polgári jogban, különös tekintettel a veszélyes üzemi felelősség kérdéseire. *Debreceni Jogi Műhely*, X. évf., 2013/3. 2013. 89–106.

⁵¹ Ld. bővebben: BÁNDI i. m. 126.

⁵² Council of the European Communities: Declaration of the Council of the European Communities and of the representatives of the Governments of the Member States meeting in the Council of 22 November 1973 on the programme of action of the European Communities on the environment.

Raisz Anikó hívja fel a figyelmet arra, hogy a ‘szennyező fizet’ elve mind az OECD, mind az északkelet-atlanti tengeri környezet védelméről szóló 1992-es OSPAR egyezmény⁵³ egyik fő vezérelvének számít.⁵⁴

A Környezeti Felelősség Irányelv (*environmental liability directive*, röviden: ELD)⁵⁵ Preambuluma az uniós jogi norma célkitűzését a következőképpen fogalmazza meg:

„A környezeti károk megelőzését és felszámolását a ‘szennyező fizet’ elvének alkalmazásával kell végrehajtani a Szerződésben leírt módon a fenntartható fejlődés elvével összhangban, következőképpen ezen Irányelv kiinduló pontja az legyen, hogy az a gazdasági szereplő, akinek tevékenysége a környezeti kárt, illetve az ilyen jellegű közvetlen kárveszélyt okozta, pénzügyi felelősséggel tartozik, a gazdasági szereplők arra való ösztönzése céljából, hogy olyan intézkedéseket fogadjanak el és olyan gyakorlatot építsenek ki, amelyek minimálisra csökkentik a környezeti károk kockázatát a rájuk háruló pénzügyi felelősség csökkentése érdekében.”⁵⁶

E preambulumbekzdés és a ‘szennyező fizet’ elve kapcsán bemutatott, az elv nemzetközi jelentőségét alátámasztó megállapítások jól illeszkednek mind az enciklikai gondolatokhoz, mind a tanulmány utolsó fejezetében megtalálható konkrét jogalkotási javaslatokhoz.

5. A fenntartható fejlődési célok és a fizetéseképtelenségi szabályozás kapcsolódása

A jelen tanulmány keretében vizsgált fizetéseképtelenségi szabályok kapcsolódást mutatnak az ENSZ hatályos célrendszerével. Az ENSZ Közgyűlése 2015. szeptember 15-én, az ENSZ fennállásának 70. évfordulója⁵⁷ alkalmából fogadta el a „Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030” (*Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*) című dokumentumot, amelyben összesen tizenhét célt (*Sustainable Development Goals*) fogalmaztak meg.

A 8. cél a tisztességes munkát és gazdasági növekedést határozza meg. A tanulmány kutatási témája gazdaságpolitikai szempontokat és kérdésköröket is felvet, mivel a gazdálkodó szervezetek jogutód nélküli megszűnése, a fizetéseképtelenség beállta és

⁵³ *Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic* (az Atlanti-óceán észak-keleti körzete tengeri környezetének védelmére vonatkozó egyezmény). Párizs, 1992.

⁵⁴ RAISZ Anikó: A környezetvédelem helye a nemzetközi jog rendszerében – avagy nemzetközi környezet-jog bírói szemmel. *Miskolci Jogi Szemle*, 6. évf., 2011/1. 98.

⁵⁵ 2004/35/EK irányelv (2004. április 21.) a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről, OJ L 143., 2004.4.30., 56—75. o. <http://tinyurl.com/238w9m3w>

⁵⁶ BARANYAI GÁBOR (szerk.): *Jelentés a fenntartható fejlődés általános jogi szabályozását megalapozó kutatásról*. Budapest, Nemzeti Közszoigálati Egyetem, Vízstudományi Kar, Víz- és Környezetpolitikai Tanszék, 2020. 130.

⁵⁷ Világunk átalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030, Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 2015. szeptember 25-én elfogadott, 70/1. sz. határozat (a továbbiakban: 70/1. számú határozat, a célkora vonatkozóan: SDG) Elérhető: <http://tinyurl.com/2s4ejenjx>

a csőd- és felszámolási kérelmek növekvő száma jelentős gazdasági folyamatokat indíthat el. A felszámolási eljárás felszámolási költségei között pedig kiemelkedő szerep jut az adóst terhelő munka- és egyéb bérjellegű követelések kielégítésének.⁵⁸

A 9. cél az iparról, az innovációról és infrastruktúráról szól. A csőd- és felszámolási eljárások kapcsán megjelenő fenntarthatósági szempontok a XX-XXI. század termékei, amelyek között számos innovatív jogintézmény szabályozási megoldása (például a már említett környezeti állapotvizsgálat) található meg.

A 13. cél az éghajlatváltozás elleni fellépés kötelezettségét írja le, így szintén kapcsolódik a csőd- és felszámolási eljárások fenntarthatósági szabályozásához, ugyanis a gazdálkodó szervezetek jogutód nélküli megszűnése során a környezeti terhek minél hatékonyabb csökkentése az éghajlatváltozás elleni fellépéssel is összefüggésben áll.

A 16. cél a béke, igazság és erős intézmények címet kapta. A csőd- és felszámolási eljárások kapcsán az igazságszolgáltatásnak (bíróságnak), valamint a hatóságoknak mind-mind kiemelt szerep jut, hogy igazságszolgáltatási és ellenőrzési tevékenységük által a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnése a fenntarthatósági szempontok, a hulladék-hierarchia betartása és a megfelelő hulladékkezelés elvei szerint valósuljon meg. A béke és igazság pedig szoros kapcsolatot feltételez a bemutatott enciklikai gondolatokkal.

A vizsgált kutatási téma az SDGs meghatározott alcéljait is érinti, így a 8. cél kapcsán a gazdasági aktivitást, a működő kis- és középvállalkozásokat és az osztlék formájában kivitt jövedelmet, a 9. cél kapcsán az üvegházhatású gázok kibocsátását, a kutatási és fejlesztési ráfordításokat, valamint az innovációt, a 13. céllal összefüggésben a csomagolási és a kezelt hulladékot, a környezeti adókat és a környezetvédelmi ráfordításokat, a 16. cél kapcsán pedig a lakosság jogrendszerbe vetett bizalmát, valamint a nonprofit szervezeteket.

Megállapíthatjuk mindezek alapján, hogy a csőd- és felszámolási eljárás során megjelenő fenntarthatósági szempontok nem csupán a ‘szennyező fizet’ elvével, de az SDG keretrendszerével is szoros tartalmi és elvi kapcsolódást mutatnak.

6. A csőd- és felszámolási eljárás gyakorlati-jogalkotási kérdései

A ‘szennyező fizet’ elvének általános, valamint a teremtésvédelmi szempontok enciklikai vizsgálata mellett néhány gyakorlati kérdést is szükséges áttekinteni jelen tanulmány keretében.

Az elemzés nehézségét és szabályozási ellentmondását jelenti ugyanakkor, hogy a környezetjog és a fizetéseképtelenségi jog nem ugyanazon cél elérésére irányul. A környezetjog ugyanis a közérdek – a természet és az emberiség – védelmére hivatottan jött létre, miközben a fizetéseképtelenségi jog célja a magánérdekek – az adós és a hitelező érdekeinek – védelme.

Megjegyzendő továbbá, hogy – a már korábban említettek alapján – a csőd- és felszámolási eljárásoknak a fenntarthatósággal és hulladékgazdálkodással összefügg-

⁵⁸ Amely költségkör mellé az adós gazdasági tevékenységének észszerű befejezésének a költségeit javasolom feltüntetni e tanulmány utolsó fejezetében.

gő eljárási cselekményei rendkívül költségesek. Ugyanakkor a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnése feltételezi, hogy a környezetre ártalmas tényezők is megszűnnek, amely mégis indokolhatja a magasabb költségszintet. Hasonló, közgazdasági szempontokat is figyelembe véve kerültek megfogalmazásra a következő javaslatok, természetesen a 'jog köntösében'.

6.1. A személyi hatály kiterjesztésének lehetősége

A Cstv. személyi hatálya kapcsán fontos felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy a tényleges hatály nem csupán a gazdálkodóra és a hitelezőre terjed ki, hanem más személyekre (például a fizetésképtelenségi szakértőre) is.⁵⁹ Ehhez kapcsolódva a gazdálkodó szervezet fogalmát a Cstv. ki is bontja,⁶⁰ mivel az említett fogalom sem kizárólag a cégekre vonatkozik.

Jelen tanulmányban elsőként a személyi hatály kiterjesztésére teszek javaslatot, amellyel speciális alanyi kör megalkotása valósulhat meg. Hangsúlyos, hogy egyéni cég esetén már lehetséges csőd- és felszámolási eljárást lefolytatni,⁶¹ egyéni vállalkozók tekintetében azonban nem. Az egyéni vállalkozók Cstv.-ben történő kodifikálását azért nem támogatta a jogalkotó, mert nem volt ismeretes a magyar fizetésképtelenségi jogban a magánszemély fizetésképtelenségi eljárása, továbbá a magánvagyonuk és az egyéni vállalkozói vagyon gyakran 'összekeveredik'.⁶² Juhász László álláspontja is osztja azt a véleményt, hogy az egyéni vállalkozó azért nem tartozik a Cstv. hatálya alá,⁶³ mert egyéni vállalkozói tevékenységéből eredő kötelezettségeiért teljes vagyonával felel.⁶⁴ Említésre méltó adatot és a javaslat jogalkotói megfontolását jelentheti, hogy 2022 szeptemberében 567 964 regisztrált egyéni vállalkozót tartott nyilván a Központi Statisztikai Hivatal,⁶⁵ amely adat jelentős alanyi kört szemléltet. Álláspontom szerint a környezeti felelősség megállapítása és a környezetet ért hatások felszámolása kapcsán éppen az biztosíthat garanciát, hogy az egyéni vállalkozók esetében nem különül el az egyéni vállalkozó vagyona a saját vagyonától, felelőssége pedig korlátlan helyállást garantál. E helytállás pedig – véleményem szerint – épp a környezeti terheléssel okozott költségek hatékonyabb 'beszedését' állapotozhatná meg, így biztosítva garanciát a környezetben okozott lehetséges károk bizonyos szintű orvoslására.

⁵⁹ CsőKE Andrea: *Nagykommentár a Csődtörvényhez - Nagykommentár a csőd-eljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. Évi XLIX. Törvényhez*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 18.

⁶⁰ Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pont aa) és ab) alpontok.

⁶¹ 2009. évi CXV. törvény az egyéni vállalkozókról és az egyéni cégről; JUHÁSZ László: *A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve I–II*. Budapest, ORAC, 2022. 40.

⁶² CsőKE i. m. 33.

⁶³ JUHÁSZ i. m. 74.

⁶⁴ Az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény 15. § (1) bekezdés

⁶⁵ 9.2.1.5. A regisztrált egyéni vállalkozók száma nemzetgazdasági ágak szerint, havonta.
https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0054.html

Az osztrák fizetésképtelenségi jogban (és fizetésképtelenségi rendtartásban, azaz az *Insolvenzordnung*-ban⁶⁶) nem idegen az egyéni vállalkozók és magánszemélyek fizetésképtelenségének a megállapítása, a jogalkotó három konstrukciót hozott létre az adós adósságmentesítésére:

- a csődegyezséget (*Sanierungsplan*),
- a fizetési egyezséget (*Zahlungsplan*), valamint
- a folyamatos beszédést (*Abschöpfungsverfahren*).⁶⁷

Barta Judit szemlélteti, hogy a német fizetésképtelenségi rendtartás személyi hatálya olyan természetes személy egyéni vállalkozókra is kiterjed, akik több mint 20 hitelezővel rendelkeznek.⁶⁸

Ezek alapján a Cstv. személyi hatályának az egyéni vállalkozókra történő bővítése nem lenne idegen a nyugati országok fizetésképtelenségi gyakorlatától és szabályozásától sem.

6.2. A felszámolási költségek átstrukturálásának lehetősége

Általánosságban, a felszámolási költségek egyes sajátosságait vizsgálva Juhász egyértelművé teszi, hogy ezen költségek gyakorlatilag azon kiadásokat takarják, amelyek a felszámolás menetében a felszámolás törvényben meghatározott rend szerinti lebonyolításával összefüggésben merülnek fel. E költségek sajátossága továbbá, hogy több szempontból különböznek az egyéb hitelezői igényektől, illetve zömükben nem bejelentéskötelesek.⁶⁹

Álláspontom szerint a felszámolási költségek jogalkotó általi ‘átrendezése’ elősegítheti a ‘szennyező fizet’ elvének hatékonyabb érvényesülését a magyar fizetésképtelenségi szabályozásban. Megjegyzendő, hogy az adós gazdasági tevékenységének észszerű befejezésével, továbbá vagyonának megőrzésével kapcsolatos költségek (amelyek között a környezeti károsodások és terhek rendezésének, az engedély nélkül más célra hasznosított termőföld eredeti állapotba történő helyreállításának, valamint a Cstv. termőföldvédelmi követelmények betartásának a költségei is szerepelnek) között a Cstv. felszámolási költségeket rendező szabályozási sorrendje alapján ‘kiemelkedő’ helyet⁷⁰ (pontosan a 2. helyet, ha az adóst terhelő munkabér és egyéb bérjellegű juttatásokat az 1. hely szerinti költségeknek tekintjük) foglalnak el a térülés során.

⁶⁶ Gesamte Rechtsvorschrift für Insolvenzordnung. RIS – Insolvenzordnung – Bundesrecht konsolidiert, Fassung vom 13.11.2022 (bka.gv.at)

⁶⁷ CSÁDY-NAGY Írisz – VECSEY Marc: A fizetésképtelenségi jog Ausztriában. In: BODZÁSI Balázs (szerk.): *Gazdasági jogi és adójogi tanulmányok*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, 2020. 308.

⁶⁸ BARTA Judit: A német fizetésképtelenségi eljárás rendje és összevetése a magyar fizetésképtelenségi szabályozással. In: BARTA Judit (szerk.): *A fizetésképtelenség aktuális jogi problémái nemzetközi kitekintéssel*. Budapest–Miskolc, Patrocínium, 2018. 58.

⁶⁹ JUHÁSZ i. m. 1403.

⁷⁰ Cstv. 57. § (2) bekezdése.

A gazdasági tevékenységének észszerű befejezésével összefüggő költségek⁷¹ felsorolása csupán példálózó jellegű,⁷² így külön kiemelendő és értékelendő, hogy a ‘szennyező fizet’ elvét szem előtt tartva a jogalkotó a hatályos fizetésképtelenségi szabályok között környezetvédelmi tárgyú költségeket határozott meg [megjegyzendő azonban, hogy a korábban hivatkozott 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet a környezeti károsodások és terhek rendezését célzó felszámolási költségeket tovább cizellálja⁷³]. Szükséges továbbá rámutatni arra a tényre is, hogy akár a munkaviszony megszűnésével összefüggő költségek szintjén is elhelyezhető lenne az említett költségkör, figyelemmel a kiemelkedő gazdaság- és környezetpolitikai szempontokra.

A Cstv. 57. § (2) bekezdésének a) pontjában szabályozott „az adóst terhelő munkabér és egyéb bérjellegű juttatások” fordulat – javaslatom alapján – kiegészülne az

„illetve a felszámolás kezdő időpontja után az adós gazdasági tevékenységének észszerű befejezésével összefüggő környezeti károsodások és terhek rendezésének, az engedély nélkül más célra hasznosított termőföld eredeti állapotba történő helyreállításának, valamint a termőföldvédelmi követelmények betartásának a költségeit, továbbá a hulladékkezeléssel összefüggő, jogszabályban vagy hatósági határozatban megállapított tevékenységek költségei”

fordulattal.

A gazdasági tevékenységének észszerű befejezésével összefüggő költségek átcsoportosítása azért is kiemelten fontos, mivel e költségek kapcsán Csőke Andrea mutat rá, hogy a költségkör területi esélyét csökkenti, ha a felszámolás kezdő időpontja után a tevékenység befejezésével kapcsolatos valamennyi követelést a már említett 2. helyre⁷⁴ kell sorolni a felszámolási költségek között.⁷⁵ Megjegyzendő továbbá, hogy a javaslat azon munkavállalói szemléletet is formálhatná, amely szerint, ha a munkavállalók tisztában lennének azzal, hogy a környezeti károk megtérítése az ő javadalmazásukból ‘vesz el’ – nem jelentéktelen összeget –, akkor maguk is mindent megtennének az ilyen károk elkerülése érdekében.

6.3. Személyhez kötött vagyonkutatás

Az utolsó, általam e tanulmányban megfogalmazott javaslatot az a gyakorlati probléma adja, amely szerint a vagyonnal való elszámolást és a környezeti felelősség érvényesítését nehezíti meg az a tény, hogy nem állnak rendelkezésre kialakított állandó vagyonkutatási szabályok az adósok személyére vonatkozóan. Ilyen szabályok csupán az adós vagyonaára való kutatási kötelezettséget írják elő.

⁷¹ Cstv. 57. § (2) bekezdésének b) pontjában szabályozott költségek.

⁷² Vö. Gfv.X.30.030/2009/4. számú legfelsőbb bírósági végzés.

⁷³ A felszámolási eljárás és a végelszámolás környezet- és természetvédelmi követelményeiről szóló 106/1995. (IX. 8.) Korm. rendelet 13. § a)–d) pont.

⁷⁴ Cstv. 57. § (2) bekezdés b) pont.

⁷⁵ CSŐKE i. m. 604.

Örömteli és megjegyzendő, hogy egy, a veszélyhelyzet alatt alkotott kormányrendelet⁷⁶ részletes és kibővített normákat biztosít a felszámoló vagyonkutatására, eltérve a Cstv. 30. §-ában foglaltaktól. A hivatkozott rendelet szerint a felszámoló – felszámolási eljárás ügyszámára hivatkozással – elektronikus úton megkeresi a közhiteles vagy közérdekvédelmi célból vezetett nyilvántartást vezető szervezeteket, valamint a bírósági végrehajtási ügyek központi nyilvántartását vezető szervet annak megállapítására, hogy a nyilvántartásban az adós javára, illetve érdekében jog vagy tény van-e bejegyezve, vagy erre irányuló eljárás van-e folyamatban, továbbá a nyilvántartás az adós vagyonával vagy kötelezettségeivel összefüggő egyéb adatot tartalmaz-e, ideértve a nyilvántartásból már törölt adatot is.⁷⁷ A felszámoló az adós tevékenységéhez kötődő nyilvántartásokat, így – többek között az ingatlan-nyilvántartást, a cégnyilvántartást, a hajó- és légi jármű-lajstrom, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által vezetett zálogjogi nyilvántartást és a hitelbiztosítéki nyilvántartást – keresi meg a hatályos szabályok szerint.⁷⁸ A hivatkozott veszélyhelyzeti rendelet értelmében az adatszolgáltatást a megkeresett szervezetek 15 napon belül, térítésmentesen teljesítik. E rendelkezések kapcsán megállapítható, hogy azok egyértelműen kibővítik a felszámoló vagyonkutatási lehetőségeit. Megjegyzendő azonban, hogy a felszámolónak a hatályos szabályozás értelmében természetesen csak azon nyilvántartások esetén van vagyonkutatási kötelezettsége, amelyekben az adóshoz tartozó vagyon nyilvántartására kerülhetett sor.⁷⁹ A nyilvántartások közül – bár nem közhiteles nyilvántartásként – a Ptk. zálogjogi rendelkezéseivel összefüggő hitelbiztosítéki nyilvántartás a zálogkötelezettek személyéhez kapcsolódóan tartalmazza a nem lajstromozott ingó dolgokon, jogokon és követeléseken alapított jelzálogjogokat,⁸⁰ amelynek mintájára megalkothatóak a Cstv. környezethasználó felkutatásával összefüggő rendelkezései is. A szabályozás lényegi elemét az adná, hogy a felszámoló a környezethasználó adós személyét is köteles lenne felkutatni a vagyon mellett. E javaslat gyakorlati megvalósításához kapcsolódik Csőke azon megállapítása, melynek értelmében a vagyonkutatást már a hatályos szabályok alapján is igazolnia kell a felszámolónak, amelyet, mint aktív vagyonkeresést, a bíróság számon is tart.⁸¹ A javaslattal – álláspontom szerint – a jelenleg is hatályos veszélyhelyzeti szabályokat emelné törvényi szintre a nemzeti jogalkotó, amely kiterjedne az adós (környezethasználó) személyének a felkutatására is.

⁷⁶ A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény szabályainak a veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 263/2022. (VII. 27.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 263/2022. (VII. 27.) Korm. rendelet].

⁷⁷ 263/2022. (VII. 27.) Korm. rendelet 2. § (2).

⁷⁸ JUHÁSZ i. m. 730.

⁷⁹ CSŐKE i. m. 389.

⁸⁰ Ptk. 5:112. §.

⁸¹ CSŐKE i. m. 389.

7. Összegzés

A jelen tanulmányban megjelenő enciklikai-teremtésvédelmi gondolatok, a ‘szennyező fizet’ elvének elméleti felvetései és a konkrét gyakorlati javaslatok – álláspontom szerint – új jogalkotási irányokat lendíthetnek elő. Megállapíthatjuk, hogy az új kodifikációs irányokhoz nem csupán a ‘szennyező fizet’ elvének teoretikus elemzése szükséges, hanem a teremtésvédelem elvi alapjainak a vizsgálata is, hiszen teremtett világunk megóvása, megőrzése feltételezi, hogy a gazdálkodó szervezet létszakának végén a környezeti értékek védelme is kiemelkedő szempont legyen. A Szentatyák enciklikai megállapításai egyértelművé tették, hogy a tulajdon társadalmi felelősséggel jár, a gazdálkodó szervezetek létrehozása pedig azzal a kötelezettséggel, hogy a ‘megszűnés’ során meghatározott, a teremtett világ védelmét biztosító normákat is szem előtt kell tartani. A magyar fizetéseképtelenségi szabályozásban a tanulmányban javasolt személyi hatály kiterjesztésének gondolata, a költségek átstrukturálásának ‘ötlete’, illetve a személyhez kötött vagyonkutatás felvetése mind-mind e szempontokat veszi figyelembe.

E tanulmány zárásaként érdemes Ferenc pápa gondolatait idézni, amely szerint:

„Olyan szabályrendszer⁸² kidolgozása és létrehozás szükséges, amelyek képesek felvenni a versenyt a XXI. századdal, abszolút határértékeket rögzítenek és óvják az ökoszisztémát.”⁸³

⁸² Álláspontom szerint elsősorban jogszabályok általi rendszer.

⁸³ LS 53. pont.

